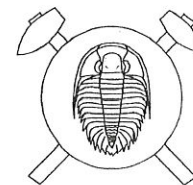

Neogenní výplň údolí u Jedovnic a otázka stáří hlavních jeskynních úrovní v severní části Moravského krasu

Neogene valley fill near Jedovnice and the question of age of main cave levels in the northern part of the Moravian Karst (English summary)

(4 obr. v textu)

JAROSLAV DVOŘÁK

Český geologický ústav, Leitnerova 22., 658 69 Brno

Podrobný gravimetrický výzkum j. okolí Jedovnic v Moravském krasu doložil erozní původ sníženin, vyplněných spodnobadenskými sedimenty. Spolu s hydrogeologickými vrty a srovnáním výšek byla dokázána existence předbadenského slepého údolí jz. od Jedovnic a stejně staré jeskynní úrovně mezi Jedovnicemi a Býčí skálou ve Křtinském údolí.

Úvod

Pro vyřešení sporu o erozním nebo tektonickém původu depresí, vyplněných sedimenty badenského stáří (střední neogén) proměřila Geofyzika Brno (Sedlák 1991) podrobnou gravimetrií okolí Jedovnic. Výsledky detailního tíhového měření přinesly nejen řešení tohoto problému, ale přispěly též ke stanovení stáří krasových jevů Moravského krasu.

Dokumentace

Zkoumané území se nachází při j. okraji Jedovnic na Dražanské vrchovině. Neogenními sedimenty vyplněná deprese protíná v přibližně vz. směru paleozoické horniny. Na Z vystupují vápence vilémovické a křtinské devonského a spodnotournaiského stáří (Dvořák et al. 1976), východněji pak rozstáňské a myslejovické souvrství (droby, prachovce a břidlice, dále k V pak slepence, stáří středního a svrchního visé). Badenské tmavě šedozelenavé vápnité jíly od Jedovnic jsou delší dobu známy a biostratigraficky doloženy (Procházka 1899). V západním pokračování zkoumané deprese byl již dříve situován vrt L 1 v Lažáneckém údolí (Schütznerová–Havelková 1958), který v podloží 19 m mocných kvartérních spraší zjistil badenské vápnité jíly do hloubky 138,7 m. Vilšer (1962) našel ve vrtech neogenní sedimenty též při ústí Lažáneckého potoka do Punkvy. Schütznerová–Havelková (1957) uvádí z údolí Punkvy vrty situované při kótě 304 m n.m., z nichž jeden zastihl neogén v mocnosti 18,5 m. Skalní dno údolí (brněnský granitoidní masív) zde leží v nadmořské výšce 285,5 m.

Hydrogeologický průzkum (Vilšer 1962) prokázal devadesátimetrovou mocnost badenských jílu poblíž hráze rybníka Budkovan (JV 9)

i jv. od jeho ukončení (JV 8) kóta 471,3 m n.m. Neogén byl zastížen v menších mocnostech též jinými vrty v okolí. Ve vzdálenosti 500 m od vrtu JV 8 k JV se nalézá ploché rozvodí uvnitř údolí na neogenních sedimentech. Odtud k JV stéká potok Rakovec až k Nemojanům, kde opouští Český masív a protéká pak karpatskou neogenní předhlubní. 1700 m k VJV od vrtu JV 8, již v povodí potoka Rakovce, byl situován vrt HV 103 s mocností neogénu 81,5 m a kótou ohlubně při 463,4 m n.m. 730 m jv. od vrtu HV 103 zjistil vrt HV 104 (kóta 438,1 m n.m.) neogén v mocnosti 102,5 m (srovnej obr. 2).

Z detailního gravimetrického měření vyplývá vznik deprese erozí ve tvaru údolí. Nevznikla tektonicky jako prolom. Překvapením bylo zjištění, že dno údolí v měřeném úseku se mírně sklání k SZ až do jz. okolí Jedovnic, takže staré rozvodí nesouhlasí s dnešním.

Z profilů starým údolím (obr. 4) vyplývá, že na V bylo údolí ploché, mísovité, kdežto směrem k Z bylo postupně užší tvaru V, až jz. od Jedovnic, těsně před vápenci, mělo kaňovitý charakter. Výjimkou je pouze profil širokou depresí na j. okraji Jedovnic, kam ústí další údolí od S.

Výsledky vrtů HV 103 a 104 v těsném v. okolí měřeného úseku dokládají, že v tomto úseku existovalo ještě před transgresí spodnobadenského moře rozvodí na dně starého údolí, způsobené pirátským paleo–Rakoveckého potoka. Skalní dno poblíž vrtu JV 8 leží ve výšce cca 360 m n.m. (ve vrtu 381,8 m n.m., ale vrt nebyl hlouben v nejhlubším místě údolí). Ve vrtu HV 103 se skalní dno nachází při kótě 381,9 m, ale nevíme, jestli vrt byl situován v ose údolí. Vrt HV 104 však zjistil skalní dno ve výšce 335,6 m n.m., mnohem hlouběji než v okolí vrtu JV 8. Rozvodí leží s největší pravděpodobností mezi